

მანანა კვაჭანტირაძე

„კაცი, რომელიც წიგნად განსხეულდა“
(გიორგი ყარყარაშვილის „სამშობლოს ამარა“)

DOI: <https://doi.org/10.62119/critique.20.2025.9910>

ჩემს წერილს გია ყარყარაშვილის წიგნზე სამი მოსაზრების ციტირებით დავიწყებ:

პირველი, ოთარ ჭილაძე: „ეს ბიჭი მე-20 საუკუნის უკანასკნელი ჯარისკაცია“.

მეორე, დათო მაღრაძე: „კაცი, რომელიც წიგნად განსხეულდა“.

და მესამე, გია ყარყარაშვილი: „იმ გიორგი ყარყარაშვილს, ვის შესახებაც გიყვებით, თავადაც ველარ ვცნობ, რადგან მასთან, კაცმა რომ თქვას, საერთოდ აღარაფერი მაქვს“.

ეს უკანასკნელი სიტყვები საკუთარი წარსულისგან უკვე გამანძილებული, თავსგადამხდარ მოვლენათა მიმართ ობიექტურად განწყობილი იმ ადამიანის პირუთვნელი თვითშეფასებაა, საკუთარი გამოცდილება ისტორიის სამსჯავროზე რომ გამოაქვს და მკითხველის შეფასებას ელის. ამ ამბების თვითმხილველი, მთხრობელი, პერსონაჟი ქართველი გენერალი, ჩვენი უახლოესი ისტორიის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფიგურა გიორგი (გია) ყარყარაშვილია. „სამშობლოს ამარა“ – ესაა დოკუმენტური პროზა მძიმე ფიქრებითა და მტანჯველი მოგონებებით შეპვრობილ კაცზე, რომელსაც ეს მოუსვენარი და ტკივილიანი ფიქრი კიდევ უფრო მეტად აჯაჭვავს სამშობლოზე. ორი მწერალი მახსენდება: ოთარ ჭილაძე: „სამშობლოზე უნდა ილაპარაკო ჩურჩულით, როგორც მომაკვდავები ლაპარა-

კობენ ხოლმე“; და ერლომ ახვლედიანი: „არაფერია ამაზე ჩუმად წარმოსათქმელი სიტყვები“. გია ყარყარაშვილის წიგნის სათაური „სამშობლოს ამარა“ სამშობლოსთან პირისპირ დარჩენილი მართოსული ადამიანის ფიქრია, რომელიც ერთადერთს, განუმეორებელს მიემართება და ამ განუმეორებელზე და „გასაკვირველზე“ პასუხისმგებლობას ადასტურებს ყველა შესაძლო გზით, ბრძოლითაც და სიტყვითაც, ფიქრითაც და ქმედებითაც, თავდადებითაც და ტკივილითაც, მოკლედ, ყველაფრით, რასაც კი სიცოცხლე გაიმეტებს ადამიანისთვის.

„სამშობლოს ამარა“ მეომრისა და მწერლის მიერ მოთხრობილი ისტორიული ფაქტების ერთობლიობაა, მისი ავტორი კი – მემატინე, ჟამთააღმწერელი და პროზაიკოსი ერთდროულად.

მხატვრულისაგან განსხვავებით, დოკუმენტური პროზა არ ქმნის მხატვრულ ხატებს. სამაგიეროდ, მეხსიერება ისეთ მჭიდრო, სპეციფიკურ ქსოვილს ქსოვს სიტყვით, რომ მკითხველის წარმოსახვაში თავისთავად ძერწავს მოქმედ პირთა – რეალური ადამიანების – სახეებს. გია ყარყარაშვილის წიგნი ობიექტური რეალობის, ისტორიულ ფაქტებსა და მოვლენებს მიღმა დანახული სუბიექტური პროზაა. სწორედ სუბიექტური ხედვა ჩამოქნის ერთ მთლიანობად წარმოსახვასა და რეალობას, მთხრობელსა და პერსონაჟს, რეალურ სახესა და სიტყვას. სუბიექტური ხედვა ქმნის წიგნის „ლიტერატურულ ხიზლსაც“, რომელიც მასში თვითმხილველის მონათხრობის რიტმით, დინამიურობით, ფრაზის ენერგეტიკითა და, რაც მთავარია, ემოციურობით ამოიცნობა. სწორედ ამ ემოციურობის წყალობით ახლავს გია ყარყარაშვილის დოკუმენტურ პროზას დამაჯერებლობა და სიმართლე, რომლის საფუძველშიც თავად დროით, ისტორიით შექმნილი სიუჟეტი დევს: მთხრობელი საკუთარ მძიმე და ტრაგიკულ რეალობაზე ყვება, აფასებს და ხელახლა განიცდის იმას, რაც ხსოვნას, შესაძლოა, წაეშალა კიდეც, რომ არა ის გამოცდილება, რომელიც, თითქოს ვალდებული ხარ

სიტყვად აქციო, სიტყვით გააცოცხლო და სხვებს გაუზიარო. თვითონ წერს: „ეს არის ის მწარე სიმართლე, რომელიც აქამდე ბევრმა არ იცოდა. სამაგიეროდ ზეცაში იციან ყველაფერი, სულ წვრილად“.

ეს ბოლო ფრაზა ღმერთთან აპელაციაა, იმის რწმენა და იმედი, რომ უკვალოდ არაფერი ქრება, რომ სადღაც იწერება, რომ შემფასებელიც ჰყავს და დამფასებელიც, რომ სანამ წარსულის ხსოვნას ვინახავთ, მომავლისკენ გზაც ხსნილია, ჯერ არ დავმარცხებულვართ, რადგან „დავიწყება დამარცხებას ნიშნავს“ (ოთარ ჭილაძე).

რა მოაბრუნებს წარსულს? როგორ შეიძლება ეს საშინელი დანაკარგი შეივსოს? მხოლოდ სიტყვით. სიტყვით იქმნება წარმოდგენა, აღქმა, განცდა, რაც სხვა არაფერია, თუ არა სიცოცხლის ფორმა, სიცოცხლის გა-ცხად-ება, აღდგენა. „სამშობლოს ამარა“ – ესაა მეგრძოლის მოგონებები, თანამეგრძოლთა უკვდავსაყოფად დაწერილი წიგნი, რომელიც ლიტერატურად იქცა. ესაა გია ყარყარაშვილი, რომელიც „მე-20 საუკუნის უკანასკნელი ჯარისკაციდან“ „წიგნად განსხეულდა“, სულიერი სხეული შეიცვალა, გარდაიქმნა.

ბრძოლა და წერა, მეომარი და მწერალი – ყველა დროის ადამიანის ორი ყველაზე ძნელი, მნიშვნელოვანი და დიადი, კაცობრიობის მიერ დაფასებული საქმიანობა, მათ შორის არსებული მთელი განსხვავების მიუხედავად. როგორც ოთარ ჭილაძე ამბობს, კითხვაც ძნელი საქმიანობაა ბრძოლასავით, მიწის ხვნასავით – და ამას ძალზე ცხადად გრძნობ ამ წიგნის კითხვისას. კითხულობ: ტკივილით, ცრემლით, სინანულით, აღშფოთებით, სირცხვილით, სიამაყით, აღფრთოვანებით, აღტაცებით, სიბრაზით. ერთადერთი, რაც განცდათა ამ კალეიდოსკოპში არ აღწევს, სიხარულია, რადგან ის დრო, რომელზედაც გია ყარყარაშვილი გვიამბობს, სიხარულის დრო არ არის, ეს ჩვენი ისტორიის მძიმე, ტრაგიკული ჟამია.

სწორედ სუბიექტური, ხსოვნასთან შეზრდილი ხედვა ეხმარება მას იქცეს, დაფუძნდეს, როგორც სიტყვაში გაცოცხლებული შემოქმედების ნაყოფი, როგორც პროზა, ლიტერატურის ფორმა და არა მშრალი ისტორია. და ვიტყვით: წარსულის ასეთი ცოცხალი განცდა არის კიდევ, ალბათ, ადამიანობის ყველაზე უტყუარი ნიშანი. მგონი, არ შევცდები, თუ ვიტყვი, რომ გია ყარყარაშვილმა კალამს ხელი მოჰკიდა სწორედ იმიტომ, რომ მასში, ყველაფრის მიუხედავად, არსად გამქრალა მეზრდოლის, ჯარისკაცის სული და ნება. სწორედ იმიტომ, რომ ის მცველია: მაშინაც და ახლაც, როგორც გენერალიც და როგორც მწერალიც, სამშობლოს მცველი და წარსულის მცველი, მის ბედზე პასუხისმგებელი ერთდროულად ყველა დროში – წარსულშიც, აწმყოშიც და მომავალშიც.

ერთგან ომის სპეციფიკაზე, იარაღიანი კაცის ფენომენზე ლაპარაკობს: „ყოველი გასროლა მომდევნო გასროლის სურვილს აჩენს. ეს ერთგვარი აღგზნებაა. ჯადოქრობა. გამანადგურებელი ძალის მართვასა და ამ ძალის გამოყენებით ნგრევას, ყველაფრის მიწასთან გასწორებას სწავლობ“. ვის შეუძლია ასეთი, საბრძოლო პათეტიკისაგან შორსმდგომი აზრი გამოთქვას იარაღზე და იარაღიან კაცზე, თუ არა საბრძოლო სულიკვეთების სიღრმეების ზედმიწევნით მცოდნე კაცმა და მწერალმა, რომელმაც ყველაზე მეტი იცის სიკვდილზე და ადამიანის უცნობ, ფარულ შრეებში ჩაბუდებულ, უგზოდ და უმისამართოდ ამოფრქვეულ ნგრევისა და განადგურების იმპულსზე?

„სხვათა ფეხის ხმის გუგუნით სმენადახშული, სამხედრო სამსახურის არსში ჩაუწვდომლად, სამწყობრო სვლით, მძიმედ და ხმაურიანად, თან ამაყად ვადგამდი მშობლიურ მიწას რუსულ ჩექმას. არც მშობლიური მიწის ყრუ გმინვა მესმოდა და არც ათწლეულების განმავლობაში საბჭოთა ასეულებისა და ათასეულების სამწყობრო ნაბიჯით გამოწვეული მიწის ზანზარი. სამაგიეროდ მიწამ იცოდა, ვინ იყო მისი ჭეშმარიტი პატრო-

ნი და ვის ეკუთვნოდა ის სინამდვილეში“. ეს აღიარება წარსულს ეკუთვნის. მთავარი აქ ბოლო ფრაზის ძალიან ზუსტი, ღრმა და უშედავათო სიმართლეა. „მიწამ იცოდა“ და ყოველთვის იცის, რადგან დედაა, რადგან შვილის მიერ გადადგმული ყველა ნაბიჯი დედის გულზე გადის. რადგან მისი ნაწილი ვართ, სხვაგან არსად გვაქვს წასასვლელი და მასზე ვაბიჯებთ სიკვდილამდე, სიკვდილის მერეც მასში ვსახლდებით სამუდამოდ. და რაკი ასეა, ის მაინც უნდა ვიცოდეთ, ვისია ის მიწა, რომელზედაც ვაბიჯებთ, სადაც ჩვენი სიცოცხლე მიდის. გია ყარყარაშვილის ეს მწარე და გულსაკლავი შეფასება, იშვიათი გულწრფელობითა და სიმართლით, თანაც მეზრდოლის სიმამაცითაა გამოთქმული.

გია ყარყარაშვილი ჩვენი უახლოესი ისტორიის გაკვეთილებზე ლაპარაკობს: „ქაოსის მთესველ სუსტ კაცებზე, იარაღის წყალობით გამამაცებულებზე“; „პოლიტიკური არასტაბილურობითა და ცხოვრების თავაშეებულობით გამოწვეულ“ ჟამიან დროზე, რომელიც „იარაღის მოიმედე, სროლისთვის მარად მზადყოფი კაცების გაჩენას“ იწვევს; ლაპარაკობს იმ საბედისწეროდ შეცვლილ სივრცეზე, სადაც ყველაფერი მზადაა სიკვდილის სათარეშოდ: „ოთხი რამ სჭირდება სიკვდილს: ადამიანი, იარაღი, ბრძოლის ყიჟინა და ბრძოლის ველი. სადაც ოთხივეა, იქ სისხლი იღვრება, იქ ვიღაც კვდება“. რამდენი ასეთი დროისა და სივრცის ხსოვნას ინახავს ისტორია და რამდენი ასეთი, სიკვდილის მთესველი, „იარაღის მოიმედე სუსტი კაცი“ წაშალა ისტორიულმა მეხსიერებამ!

გია ყარყარაშვილი ყველა ჩვენი შეცდომებით გამოწვეული საშინელი, დამღუპველი სამოქალაქო ომის დღეებზე, საათებზე, წუთებზე, ცდილობს, იპოვოს პასუხი კითხვაზე: როგორ მოხდა, რომ დამოუკიდებლობისათვის მეზრდოლი ქვეყანა, ერთიანი და უკომპრომისო თავის გადაწყვეტილებებში, მოულოდნელად სამოქალაქო ომში აღმოჩნდა ჩართული.

ავტორი უკანასკნელი ათწლეულების ჩვენს მოუშორებელ ჭირსაც ახსენებს: „არაუფლებამოსილი პირების ჩარევას სახელმწიფო და სამხედრო საქმეებში“; დეკემბრის ამბებსა და რუსული სამხედრო შეიარაღების ჩართვას ორივე მხარეს. აქვეა რამდენიმე ძალზე გულწრფელი, ტკივილიანი და გაბედული აღიარება, ერთი ასეთიც: „რომ იცოდეთ, იმ წუთებში როგორ მძულდნენ ყველანი, ისინიც და ესენიც... სხვებიც, მძულდა საკუთარი თავიც“.

და ისმის ძალზე ძნელი კითხვა, რომელიც, გია ყარყარაშვილთან ერთად, ალბათ, იმ დროის (და დღევანდელი) საქართველოს არაერთ მოქალაქეს უტრიალებდა თავში: „ეს ამაღირდა?“ ამ კითხვაზე პასუხს დღეს, ალბათ, ალტერნატივა არ გააჩნია და იმედი მაქვს, არც მომავალში ექნება. ამ გზით მიღწეული პოლიტიკური მიზანი და შედეგი ნამდვილად არ ღირდა არც ნგრევად, არც უკვე დაღვრილ სისხლად და არც – კიდევ დასაღვრელად. „ცრუ იდეებსა და ვნებებს, თვითგადარჩენის ინსტინქტსა და ძალაუფლების წყურვილს, პოლიტიკურ სიმბდალესა და გაუბედაობას ეწირებოდა ახალგაზრდობა, იწვოდა და ინგრეოდა სახლები და სკოლა“... „იმ დღეს მეც ისეთივე დამარცხებული ვიყავი, როგორც ის, ვინც მე მესროლა. დამარცხებული იყო საქართველო“. მიუხედავად ამ სიტყვების საყოველთაო ჭეშმარიტებისა, ალბათ, ცოტას თუ შეუძლია ამის გულწრფელი აღიარება. ომის შედეგების შეფასებებს ხომ, უფრო ხშირად, თავის მართლებისა და სხვისი დადანაშაულების პათოსი კვებავს.

იმ სირთულეს, რასაც დოკუმენტურ პროზაში მთხრობელად ყოფნას ახლავს, პირველ პირში თხრობაც განაპირობებს. ისეთი სიმართლე უნდა თქვა, ჩვეულებრივ ყოფაში არაფრით ან ვერაფრით რომ ვერ იტყოდი. „იყო გულწრფელი ნიშნავს, იყო ის, ვინც ხარ“ (სარტრი). თითქოს ცოცხლდება გამოთქმა „ქაღალდს გაენდო“. გია ყარყარაშვილი ამ პროზის მთავარი პერ-

სონაჟია. პერსონაჟად ყოფნა დოკუმენტურ პროზაში განსაკუთრებულ გულწრფელობას, თბრობის სტილის საგანგებო შერჩევასა და თბრობის იშვიათ სიზუსტეს მოითხოვს, ნებისმიერი, თუნდაც უმნიშვნელო სიყალბე მთხრობელის მიმართ ნდობის დაკარგვას იწვევს. წიგნი გვიამბობს ზუგდიდში ტყვეობის ეპიზოდს, სადაც ავტორს გვარდიელების მიერ მოკლული ახალგაზრდა კაცის ოჯახი მასპინძლობს. სტუმარს მომხდარის მიმართ ორმაგი განცდა ეუფლება: მკვლელის მიმართ – მისი სისასტიკით გაკვირვებულს, და სიბრალულის, სინანულისა და სირცხვილის გრძნობა დედის მიმართ, რომელსაც ერთადერთი შვილი მოუკლეს. და ისევ ტკივილიანი, ძნელად სათქმელი აღიარება: „მინდოდა თანაგრძნობა და გულისტკივილი გამომეხატა, სამიძმარი მეთქვა, მაგრამ გამბედაობა არ მყოფნიდა. აქამდე მხოლოდ ჩვენს მხარეს მყოფი ადამიანების ტკივილს ვხედავდი... არასდროს დავინტერესებულვარ მეორე მხარეს მყოფთა ტკივილითა და განცდებით, რადგან არც ისინი ინტერესდებოდნენ, ჩვენ რას განვიცდიდით და რა გვტკიოდა.

სინდისი მქეჯნიდა. დღემდე მაწუხებს... რომ შეიძლება დეს, ერთი ცხოვრება წაშალო და ახალი, სუფთა ფურცლიდან დაიწყო...”

მე მახსოვს ეს ქალი რომელიღაც იმდროინდელი ტელეგადაცემიდან. მახსოვს მისი საუბარი, თავდაჭერა, გარეგნობა... როგორ შეიძლება, ასეთი ქალის გაზრდილი შვილი ვერ ამოიცნო და ტყვიისთვის გაწირო? რა ემართებათ ადამიანებს? რა ძალამ შეიძლება სამშობლოს სიყვარული ერთმანეთის ასეთი მიუღებლობის, ასეთი გამეტების მიზეზად აქციოს?

ერთგან წერს: „ვამარცხებდით სამშობლოს“ – ერთადერთი და იშვიათად ზუსტი ფორმაა ყველა იმ ბრძოლის შეფასებისას, სადაც ორივე მხარე საქართველოსა და ერთადერთი სიმათლის სახელით ებრძვის ერთმანეთს. მე, ამ ბრძოლების თანამედროვეს, არაერთხელ გამჩენია კითხვა: მაინც რა იყო ეს? უგუ-

ნურება? პოლიტიკოსთა პატივმოყვარეობა? კეთილგონიერების საშინელი, დამღუპველი ან სულაც მეტაფიზიკურად განსაზღვრული, საბედისწერო დეფიციტი? რაღაც ისეთი ზღვარგადასულობა, ამირანის მითოლოგიურ სახეს რომ კვებავს და იქნებ, ჩვენი ეროვნული ბედისწერაა? მაგრამ რა იყო ეს რეალურ ისტორიულ განზომილებაში? გია ყარყარაშვილს ჩვენი ისტორიიდან ანალოგიები მოჰყავს. მე-17 საუკუნის ბაზალეთის ომის (1626) ანალოგიას ხედავს იმაში, რაც მოხდა.

ყველა მოყოლილი ამბავი ვერ იქცევა ისტორიად. ერთი კაცი – გია ყარყარაშვილი, რომელიც თავის ამბავს, ერთი ქართველი კაცის ბრძოლის ისტორიას ყვება, თავის მონაყოლს თითოეული ქართველი მეზრძოლის ისტორიად, ზოგადად, ქართველი ხალხის მარადიული ბრძოლისა და არდათმობის ისტორიად აქცევს. თავისი დოკუმენტური პროზით გია ყარყარაშვილმა ქართული იდენტობის ორი ძირითადი მარკერი შეგვახსენა: ბრძოლის უნარი და და სიტყვის მაგიური ძალის გამოხმობის ნიჭი.

ქვეთავი „ოქტომბრის ხუთი სისხლიანი დღე“ სოხუმის დაცემის ბოლო მოვლენებს ეხება. ამ დილემას – „ომით თუ უომრად“ – გამუდმებით უტრიალებს ქართული ჯარების მეთაური. პასუხსაც თავად იძლევა: „ბადისწერას შეგუებული, არაფერს ვნანობდი. პირიქით, ამაყიც ვიყავი და ღმერთს მადლობას ვუხდდი, რომ პატივი მერგო სამშობლოს ღირსება დამეცვა. აი, სირცხვილი მაშინ გენახათ, საერთოდ უბრძოლველად რომ ჩაბარებოდათ საქართველოს მიწა!“... სიკვდილზე მეტად სირცხვილს ვდარდობდი – ვიღაც გადამთიელი მშობლიური მიწიდან ძალით გვერეკებოდა. თავი სად უნდა გამოგვეყო? რომ იცოდეთ, რა მშვიდად შევხვდებოდი სიკვდილს, თუ ეს სირცხვილი ჩემთან ერთად მოკვდებოდა და უკვალოდ გაქრებოდა. იყოს ნება შენი! – ვფიქრობდი გულში, ბედს შეგუებული“...

ეს არაა პათეტიკა. ეს ჭეშმარიტი მებრძოლის სიტყვებია, საქმით რომ ამტკიცებს თავის მზადყოფნას.

ამ სიტყვების ტრაგიკული და მწარე სიმართლის მხარდასაჭერად, თუნდაც ამ წაგებულ ომში, ამ ბრძოლებში დაღუპულთა და ცოცხლად დარჩენილთა ძალისხმევითავე პატივის მისაგებად, იმის შესახსენებლად, რომ იკარგება მხოლოდ ის, რასაც შენი ნებით დათმობ, ოთარ ჭილაძის ლექსის სტრიქონებს დავიმოწმებ:

*„და სანამ მხრებზე მემსხვრევა წვიმა,
გზები ნაბიჯებს სანამ მითვლიან,
მე დაკარგულად ვერ ჩავთვლი იმას,
რაც ჩემი ნებით არ დამითმია.“*

ეს სიტყვები, რომელიც ოთარ ჭილაძემ 1975 წელს დაწერა, წინასწარმეტყველებასავით ჟღერს.

„მე მიყვარს ის, რაც შენ ვერ შესძელი“ (დ. მაღრაძე) – ვერ შევძელით, მაგრამ არ დავთმეთ, არ დავიძინეთ, და მერე ხსოვნად და სიტყვად ვაქციეთ.

გია ყარყარაშვილი ღრმა გულისტკივილით აღწერს აფხაზეთის უკანასკნელი ბრძოლების არაერთ ეპიზოდს, საათსა და წუთს. თითქოს საკუთარი თვალით ვხედავთ, როგორ იცვლება ბრძოლის სცენა დრამიდან ტრაგედიამდე, საბრძოლო სულისკვეთება – მაჟორულიდან მინორულამდე, შემართებიდან – სასოწარკვეთამდე; ვგრძნობთ, როგორია თავის გადასარჩენად ნერვებთან და ნებისყოფასთან ბრძოლა უიმედობაში, როცა თავს უკვე მხოლოდ მსხვერპლად ხედავ; როცა საშინელი სისწრაფით კლებულობს ყოველწამს ჩასაფრებულ სიკვდილთან ორთაბრძოლის მოგების შანსი; როგორია სიკვდილ–სიცოცხლის საზღვარზე ბრძოლა, როცა სასწაულის იმედიც გტოვებს და სიმამაცის უკანასკნელ წვეთებსღა იჭურავ გულიდან, გონებიდან, სხეულიდან; როცა იმედგაცრუება, სინანული, გარდა-

უვალი მარცხის შეგრძნება სიცოცხლის ჟინს თანდათან აქრობს და სიკვდილის წინაშე მარტო გტოვებს.

განცდათა ეს რთული, ტრაგიკული კალეიდოსკოპი პირისპირ ეჩეხება თუნდაც სიცოცხლის ფასად ბედისწერასთან დაპირისპირების ადამიანურ ნებას და ძალისხმევას. მოვლენათა დინამიკა და შესაბამისად, თხრობაც აღმავალი გზით ვითარდება და სრულიად მოულოდნელად გადადის რაღაც უჩვეულოსა და მოულოდნელში – ბრძოლის, სიკვდილის სილამაზის აღიარებაში: „ერთმანეთს ვერ ვხედავდით, თუმცა ტყვიების ნათების მიხედვით აშკარა იყო, რომ ზღვის ნაპირიდანაც და გზიდანაც მომავალი მოწინააღმდეგის მეწინავე ჯგუფი სულ რაღაც ასიოდე მეტრში იყო მომდგარი... უშეღავათო, სასტიკი ბრძოლა გაჩაღდა. ნესტიან მიწაზე გართხმული ვისროდი მარცხნივ, მარჯვნივ, საიდანაც ტყვიები მოფრინავდა, ჭურვები ფეთქდებოდა. აფეთქებასთან ერთად არემარე ნათდებოდა და შემდეგ ისევ წყვდიადში იძირებოდა. ტრასირებადი ტყვიები აქეთ-იქით ციცინათელებივით დაფრინავდნენ, ჩაბნელებულ მიდამოს წამიერად ანათებდნენ და ისევ ქრებოდნენ. მწვანე, წითელი და თეთრი ფერის ხაზები ბრძოლას თვალწარმტაც სანახაობად ხდიდა... ეს სიგიჟე იყო, აგონია. ბრძოლა არა გამარჯვებისთვის, არამედ ლამაზი სიკვდილისთვის. თითქოს ვიღაცისთვის გვინდოდა გვეჩვენებინა – ნახეთ, რა ლამაზად ვკვდებითო, მაგრამ დამნახავიც არავინ იყო.“

ძალიან, ძალიან მწარე სიტყვებია, სასოწარმკვეთი... მაგრამ გულწრფელად მჯერა, რომ დამნახავი ნამდვილად იყო. ამ ბრძოლას უხილავი და დიადი მაყურებელი ჰყავდა და მასზე ტიცინ ტაბიძის სიტყვებით ვიტყვი: „შემოქმედი კი, უდიდესი და სასტიკი რეჟისორი, უყურებდა და ტკბებოდა ბრძოლის სილამაზით და იქნებ ეს იყო მიზეზი გლადიატორის უკვდავების, მარადი ტანჯვის, ლხინით შეღებილი ტანჯვისა“.

მნელია არ დაეთანხმო ქართულ მწერლობას, რომ ქართული იდენტობის ძირითადი მარკერი ბრძოლაა. თუ მწერლობას დროებით გვერდზე გადავდებთ და რეალობას მივუბრუნდებით, ბუნებრივად ჩნდება კითხვა: რაში შეიძლება გამოიხატებოდეს ბრძოლის უნარი? როგორ, რა გზით ხდება მისი გამოვლენა „არასაომარ“ ყოველდღიურობაში? უპირველესად, ალბათ, ბრძოლის სიყვარულით. თუ ბრძოლა არ გიყვარს, მეზობელი ვერ იქნები. თუკი გიყვარს, მასში სილამაზესაც ხედავ. „ერად ყოფნის ძალისხმევა“ (მერაბ მამარდაშვილი) ჩვენს, ქართულ რეალობაში ყველაზე მკაფიო სახეს ბრძოლის ველზე, გამარჯვებებისა და დამარცხებების ისტორიულ გზაზე იძენდა. ბრძოლის ესთეტიკურ მხარეს ცხადად, მკაფიოდ ხედავდა ქართული კულტურაც. რუსთაველზე და ჩვენს რეალურ ისტორიაზე რომ არაფერი ვთქვათ, ვაჟას ლექსში („ქართველ მხედართა სიმღერა“) მკაფიოდ იკითხება ეს გამოცდილება: „დაგელოზდეს სიკვდილი, სუდარაებსა კერავდეს“. ანალოგის მოძებნა, ალბათ, გამწვანდება. ვაჟას მიერ შექმნილი სიკვდილის ხატი ლამაზიცაა, ვაჟაკურიც, თითქოს სიცოცხლის ანალოგიურიც კია თავისი მიუწვდომელი ხიბლით, მოძრაობის პლასტიკით, ენერგეტიკით... და არაფრით ჰგავს მახინჯ, უხორცო ცელიან კაცს. ასეთი სიკვდილი საშიშიც არაა, იგი თითქოს საბრძოლველად გიწვევს და გეთამაშება „ამ უსწორმასწორო, ცოდვიან სოფელში“ შენივე კაცობის გამოსაცდელად.

სიკვდილისათვის მზადყოფნა ძალიანმევის უკიდურესი სახეა, მისი ესთეტიზაცია კი – ამ ძალიანმევის მშვენიერების გადმოცემის ფორმა, გადამდები და ამაფორიაქებელი თავისი პლასტიურობის, გამომსახველობისა და ემოციურობის გამო. როცა ბრძოლის ესთეტიკურ მხარეს, მის სილამაზეს ხედავ, შენ მარტო ჭეშმარიტი მეზობელი კი არ ხარ, პოეტიც ხარ იმავდროულად, ანუ შენი გენეტიკური კოდის მატარებელი და გამგრძელებელი. ალბათ, არც „საბრძოლო თამაშების“ იდიომაა შემთხ-

ვევითი – ენა ხომ უაზროდ არაფერს ამბობს – და იგი, ყველაზე მეტად ბრძოლის, მწერლობისა და თამაშის საერთო იმპულსზე მიგვანიშნებს: „ეს წიგნი 1991 წლის 12 დეკემბერს სიკვდილთან პირველი შეხვედრისას წამოწყებულ თამაშზეა და ეს თამაში ჯერაც გრძელდება“ (გია ყარყარაშვილი). კიდევ უფრო რთული, მაგრამ ძალზე ზუსტი და პლასტიკურად დამაჯერებელია ასეთი შედარება: „ეს უჩვეულო თამაში იყო სიკვდილთან, თითქოს ქართულ ცეკვას წააგავდა: აქამდე ის დამეძებდა და უკან მომდევნდა, როგორც მწევარი და მე გავრბოდი, როგორც ნადირი. ახლა უკვე პირიქით – თავადვე დავეძებდი, მისკენ მივიღებოდი, მასთან პირისპირ შესახვედრად ვემზადებოდი“

ესპანელი მწერალი ოტერო სილვა თავის რომანში „როცა ტირილი მინდა, არ ვტირი“ – დიოკლიტიანეს დროის ერთი ეპიზოდზე გვიამბობს: რომაელი ლეგიონერები ტავერნაში შედიან ოთხი ცენტურიონის – ქრისტეს სარწმუნოების მიმდევარი ოთხი ძმის – შესაპყრობად. იმართება სასტიკი, უთანასწორო ბრძოლა და მწერალი აღწერს, ვინ როგორ იქცევა ამ სიტუაციაში იქ მყოფთაგან. იბერიელებზე წერს, ჯერ არც კი იცოდნენ, რისთვის, ისე ჩაებნენ ბრძოლაშიო. არც მე ვიცი, კონკრეტულად რომელ იბერიელებს გულისხმობს მწერალი, მაგრამ ის კი ცხადია, რომ იგი აქ ბრძოლისათვის იბერთა მუდმივ, უმოტივაციო მზადყოფნაზე, მათ რაღაც გადაულახავ შინაგან მოთხოვნილებაზე ლაპარაკობს და ამაში ვხედავ ჩვენი, ქართველი იბერიელების უმთავრეს თვისებასაც.

„ერად ყოფნის ძალისხმევაზე“ მერაბ მამარდაშვილის ზემოთ მოყვანილი სიტყვების გავრცელება ადამიანზეც შეიძლება: ადამიანი ადამიანად ყოფნის ძალისხმევას და მნელია, ეს ადამიანური, ვაჟკაცური, თავგანწირული ძალისხმევა არ იგრძნო ამდენი სიკვდილისა და უსამართლობის, ღვარძლისა და სიძულვილის მნახველი გია ყარყარაშვილის სიტყვებში: „ტყვეთა განთავისუფლებას მაინც არ ვნანობდი. სიბოროტის კეთებას

ისევ სიკეთის კეთება სჯობს. ყოველი კეთილი საქმის შემდეგ შინაგან კმაყოფილებას განვიცდიდი, ყოველი შეცდომის შემდეგ – სინანულს“. ეს მორალისტური სენტენცია არ გახლავთ. ეს აღიარებაა, გნებავთ, გაზიარება საკუთარ თავში მოულოდნელად აღმოჩენილი რაღაც ძალზე ადამიანური იმპულსისა, არა და არა რომ არ ქრება, ამ უცნაური იმპულსისაგან აღძრული გოცების გაზიარება. ყველაზე მეტად კი ეს, ალბათ, ერთი ქართველი ქრისტიანი კაცის პოზიციაა: „სიმუღვილში, სჯობს, გვაჯობონ“. „ადამიანი გულწრფელობიდან ღირსებას იძენს... ხოლო ღირსეული ადამიანი არ არის ბოროტი ადამიანი“. სარტრის ამ ფრაზის პირველი ნაწილი მწერალს გია ყარყარაშვილს ეხება, მეორე ნაწილი კი გია ყარყარაშვილს – ადამიანს: შეგვიძლია დავამატოთ: ღირსეული კაცი ბოროტი ვერ იქნება თუნდაც იმიტომ, რომ ღირსება ბოროტებას გამოორიცხავს. განსაკუთრებით ღირსეულთათვის კი ეს კანონი ომშიც მოქმედებს – საყოველთაო, ნებადართულ ქაოსსა და ბოროტებაშიც.

ზემოთ ნათქვამს მივუბრუნდები: კითხვისას არ მტოვებდა განცდა, რომ მებრძოლი ძალიან ჰგავს მწერალს, რომ მთელი ესოდენ აშკარა განსხვავების მიუხედავად, ბრძოლა და წერა (ტყვიით და სიტყვით) რაღაც საერთო იმპულსიდან წამოსული საქმიანობაა და ამ აზრის არსებობის უფლებას არაერთი იდიომი, მეტაფორა თუ პოეტური სტრიქონი იძლევა. სამაგალითოდ გალაკტიონის სიტყვებიც იკმარებდა: „მადლობელი ვარ ღმერთო, რომ განვიცადე ბრძოლა“. ამ ორი საქმიანობის პარადოქსული მსგავსების და ასეთივე პარადოქსული შეფასების კიდევ ერთ არგუმენტს ოთარ ჭილაძის „ჩანაწერებიდან“ მოვიტან: „რაც უნდა კარგი პოლიტიკოსი იყოს ჩერჩილი, შექსპირზე უკეთ ვერავინ დაიცავს ინგლისს“. ანალოგია ცხადია, მათ შორის – ფუნქციურიც. ცხადია, ასევე, როლების იერარქია და შეფასებაც.

გია ყარყარაშვილის ძალისხმევა ჭეშმარიტი მებრძოლის ძალისხმევაა მაშინაც, როცა იგი ქართულ ჯარს სარდლობდა და ახლაც, როცა საბრძოლო იარაღად სიტყვას იყენებს; ძალისხმევა – თავის ორივე ფორმაში: ბრძოლაშიც და მწერლობაშიც, იარაღითაც და სიტყვითაც.

ეს წიგნი ძალიან მამაცი ადამიანის დაწერილია, ჭეშმარიტი მებრძოლის სიმამაცით. სიმამაცე იგრძნობა აღწერებშიც, შეფასებებშიც, სინანულშიც, აღიარებაშიც.

წიგნის ყდაზე გზაზე დამდგარი მარტოკაცია გრაფიკულად გამოსახული. ხაზის ტრაექტორია გზად ქცეული ნაბიჯების ერთობლიობაა – დადმართი და აღმართი. ეს ამ გზისა და ამ წიგნის ავტორის ბრძოლითა და სიტყვით გავლებული კვალია, რომელსაც წიგნის მკითხველიც გაივლის წარმოსახვაში.

დაკარგულ თანამებრძოლებს გია ყარყარაშვილი ჩვენს საერთო ხსოვნაში აბინავებს: წიგნის ფურცლებზე, ლამაზ და მშვიდ ადგილას, ტყის პირას, სისხლით მორწყულ მდელოზე ამოხეთქილ ყვავილებს შორის უძებნის საფლავს უგზო-უკვლოდ დაკარგულებს, ვინც ველარც ცოცხალი დაბრუნდება და აღარც საფლავი ექნება. უსაფლავოდ დარჩენილებს ანგელოზების იმედად ტოვებს. წერს ტკივილით, სიმწრით, ცრემლნარევი სიტყვით. ეს ჭირისუფლის სიტყვაა – ჭირისუფლისთვის დაწერილი. ასე, იმქვეყნიური ცხოვრების იმედით მხოლოდ ჭირისუფალი ფიქრობს.

გია ყარყარაშვილს მხედველობიდან არ რჩება უამრავი რამ, რასაც ისტორიისთვის დასაკარგადაა განწირული: სახელები, სახეები, მოვლენები, სიტუაციები და განწყობილებები – თავისი და სხვისი. ესაა მვირფასი გამოცდილება, რომელიც არ ვიცით, მაგრამ აუცილებლად უნდა ვიცოდეთ, რადგან არ შეიძლება მარტო „ზეცაში იცოდნენ ჩვენი ამბავი, თანაც სულ წვრილად“. ჩვენი ამბავი უპირველესად ჩვენ უნდა ვიცოდეთ.

როცა გვახსოვს, მეტ დროში ვცხოვრობთ, ჩვენს აწმყოს წარსულიც ემატება. სხვისი გამოცდილება დამატებით დროში ცხოვრების შანსს გვაძლევს და ვფიქრობ, სხვა არერთ სიკეთესთან ერთად, ლიტერატურა, როგორც სხვისი გამოცდილება (რეალური თუ წარმოსახვითი), როგორც „შესაძლო განცდილი ცხოვრება“ (სუზან ლანგერი) დროისა და განუცდელი ცხოვრების დანაკლისის შევსების საუკეთესო საშუალებაა.

ხსოვნა გვაძლიერებს.

მადლობა გია ყარყარაშვილს ამ მხურვალე, ტკივილიანი, მტანჯველი ფიქრის გაზიარებისთვის, ამ ხსოვნის გადარჩენისა და შენახვისთვის.